

Dopis z války – jiný pohled

Ke kouzlům filatelie patří kontakt s celistvostmi, od jejich prohlížení na internetových aukčních stránkách, přes probírání se krabicemi dopisů v nabídce obchodníků, po zpracovávání vlastních zásob. I mezi zdánlivě běžnými položkami může pozorný sběratel při troše štěstí narazit na zajímavost, která ho potěší a odmění za vynaložený čas. Nemusí přitom jít jen o její vnější podobu, pozoruhodný může být i obsah přepravovaného sdělení, který se dochoval na dopisnici nebo pohlednici, a někdy vložený v obálce.

FRANTIŠEK BENEŠ

To je případ dopisu z roku 1944, adresovaného ze Slovenska Ladislavu Dvořáčkovi (LD) do Ostaše u České Skalice. Adresáta, pozdějšího předsedu SČSF a prezidenta FIP, jsem znal, před třiatřiceti lety jsem s ním vedl obsáhlý rozhovor, který pak k jeho pětasedmdesátinám vyšel ve třech pokračováních ve Filatelii (č. 6-8/1998).¹⁾ Věděl jsem tedy, že právě na polosamotě Ostaš se narodil a žila tu jeho rodina. A také jsem věděl, že měl ve zvyku po přečtení ponechávat sdělení v původní obálce, a tak jsem ho z ní vymul, přečetl, a teď s ním chci (se souhlasem Dvořáčkovy dcery) seznámit i vás.

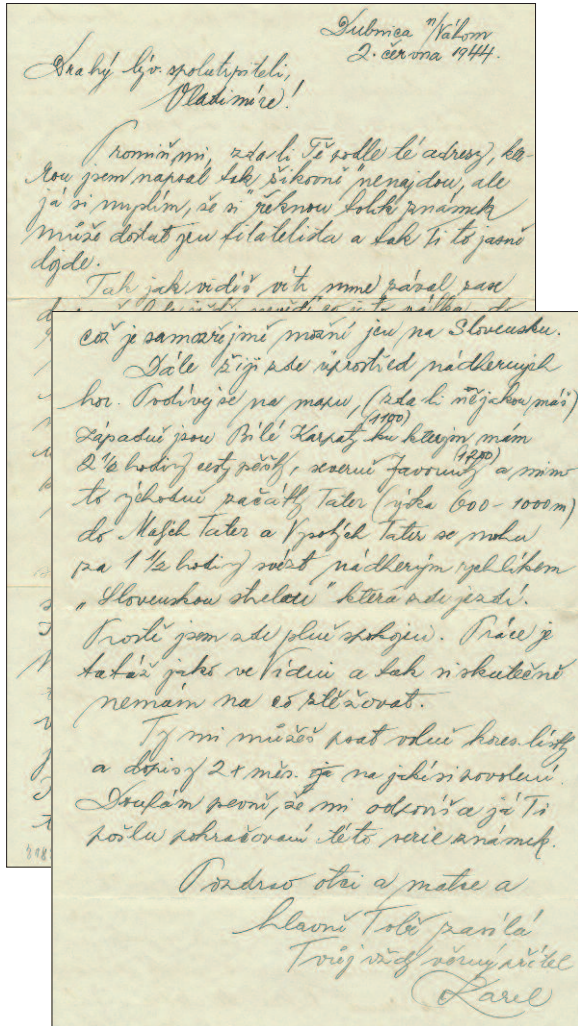

LD se narodil 27. června 1923, a tak mu v době doručení dopisu bylo bez dvou týdnů jedenadvacet. Dva roky před tím, hned po maturitě, dostal předvolání na pracovní úřad, a stejně jako statisíce dalších mladých lidí z protektorátu byl nucen nasazen na práci v Německu. V létě roku 1944 tady odstraňoval trosky po bombardování a vytahoval mrtvé z krytů. Vyprávěl mi, v jak špatných podmínkách musel více než dva roky žít, jak utrpěl těžký úraz ruky, jak se dostal i do rukou gestapa, kde mu přerazili zuby ... i po desítkách let bylo vidět, že to všechno byla děsivá zkušenost – a podobnou nejspíš měly i miliony dalších mužů a žen z celé Evropy, zavlečených za války do Německa na otrockou práci.²⁾

Za desítky let jsem měl příležitost seznámit se s příběhy řady totálně nasazených, popsány v dopisech, které se dochovaly. Zpravidla jde o smutné čtení, a to musíme mít na paměti, že se pisatelé jistě mírnili, protože si byli vědomi cenzury. Jako z jiného světa proto zní věty dopisu, o němž jsem se zmínil v úvodu.

¹⁾ Je dostupný na www.FrantišekBenes.cz nebo na webu www.filaso.cz.

²⁾ V adrese na obálce je správně uvedeno křestní jméno - Ladislav, v oslovení je nesprávně „Vladimíre!“.

„Dubnica n/Váhom, 2. června 1944.

Drahý býv. spolupřítel, Vladimíre!²⁾

Promiň mi, zdali Tě podle té adresy, kterou jsem napsal tak „šikovně“ nenajdou, ale já si myslím, že si řeknou tolik známek může dostat jen filatelista a tak Ti to jasně dojde.

Tak jak vidíš vítr mne zavál zase do země, kde ještě nevědí co je to válka, do republiky slovenské. Tak jak se mám nyní na Slovensku tak se má skutečně málo lidí. Je tu předně vše k dostání a vše volně bez lístků a poukazů, prostě jako to bylo u nás za míru. Zatím jsem si koupil skvělé hodinky, v sobotu jedu do Trenčína si koupit boty a přímo šaty od Nehery.

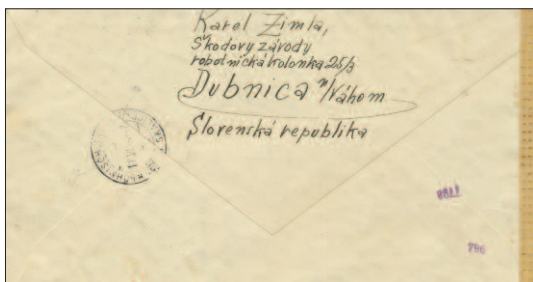
Ohledně peněžní otázky je to asi následující: Z Vídeňského platu (2500 RM) se strhává 500 RM které mi přemění na Ks a zbytek 200 RM jde měsíčně rodičům. Mimoto dostávám denní cizinecký příplatek Ks 20 denně. Takže zde dostanu hotově na ruku 1,032 Ks měsíčně. Mimoto je jídlo (prvotřídní) zdarma a nocleh taky. Když se to vše dohromady sečte tak mi tu měs. plat dělá asi přibl. K 3.500, což je samozřejmě možné jen na Slovensku.

Dále žiji zde uprostřed nádherných hor. Podívej se na mapu (zda-li nějakou máš) západně jsou Bílé Karpaty (1100) ku kterým mám 2½ hodiny cesty pěšky, severně Javorníky (1200) a mimo to východně začátky Tater (výška 600 – 1000 m) do Malých Tater a Vysokých Tater se mohu za 1½ hodiny svézt nádherným rychlíkem „Slovenskou strelou“ která zde jezdí.

Prostě jsem zde plně spokojen. Práce je tatáž jako ve Vídni a tak si skutečně nemám na co stěžovat.

Ty mi můžeš psát volně korespondenční lístky a dopisy 2x měs. na jakési povolení. Důvodem pevně, že mi odpovíš a já Ti pošlu pokračování této série známek.

Pozdrav otci a matce a hlavně Tobě zaslá Tvůj vždy věrný přítel Karel“

³⁾ Přes všechny řeči o důkladné denacifikaci a kritickém přístupu k vlastní nacistické minulosti německé firmy, které roky těžily z otrocké práce nuceně nasazených, po desítky let odmítaly jejich odškodnění; k založení nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“, která je měla odškodnit, došlo až v srpnu roku 2000, tedy více než půl století po konci druhé světové války, kdy z milionů poškozených žil už jen nepatrný zlomek.

⁴⁾ Nucená práce, doma nebo v Říši, stejně jako v podstatě povinná práce vůbec, byla v protektorátu prezentována jako součást snahy o zvýšení životní úrovně pracujících. V této souvislosti je dobré připomenout, že panující režim se nepovažoval za pravcový, jak byl později u nás označován, ale za levicový, o čemž svědčí například článek V. Stočesa Patnáctý březen a český pracující lid v měsíčníku Práce a hospodářství č. 3/1941: „Dva roky Protektorátu znamenají podstatný pokrok k budování nového sociálního a hospodářského řádu, v němž sobecký kapitalismus je nahrazován obětavým socialismem, v němž péče o pracujícího člověka je základním příkazem veškeré sociální a hospodářské činnosti.“ Jak říká známý bonmot: Jestliže největším úspěchem poválečné rakouské diplomacie bylo přesvědčit svět, že Hitler byl Němec, pak obdobně největším úspěchem poválečných levičáků bylo přesvědčit svět, že NSDAP, tedy Národně socialistická německá dělnická strana, byla pravcová.

⁵⁾ Pokud jde o jeho přepočítání na korunu slovenskou, kurz zpočátku odpovídal rovněž 1 RM = 10 Ks, ale zanedlouho byl devalvován zhruba o 16 % (1 RM = 11,62 Ks).

Není těžké zjistit, v jakém podniku pisatel pracoval – šlo o největší zbrojovku na Slovensku. Z textu lze soudit, že zpočátku byl nuceně nasazen ve Vídeňské Nové Vsi (Wiener Neudorf) v továrně na výrobu leteckých motorů. Ta byla v roce 1944 vybombardována a pracovníci byli převezeni do Dubnice nad Váhom do továrny na protiletadlová děla. Šlo o nový podnik postavený plzeňským koncernem Škoda, uvedený do provozu v roce 1937. Za války jej ovládal převážně státní koncern Reichswerke Hermann Göring a zavlčení sem byli pracovníci z řady zemí, mimo Čechů i mnoho Francouzů. Z publikovaných vzpomínek některých vyplývá, že pracovní podmínky byly na rozdíl od jiných míst celkem snesitelné – někde je dokonce použit výraz „příjemné pracovní prostředí“. Zpáteční adresa na zadní straně obálky napovídá, že pisatel byl ubytován v jednom z dvojdomků, které Němci nechali postavit pro zaměstnance.

Kdo byl ten mladý muž, který si tak pochvaloval své nuceně pracovní nasazení? Jak mi sdělila dcera LD, šlo o jeho spolužáka (zda chodili do stejné třídy nebo jen školy si už nevzpomínala), pocházejícího z lepší skalické rodiny, se zájmem o hudbu – hrál na klavír. Dvořáčkovy rodiče znal, protože se u nich někdy zastavil, když šel s rodinou přes les na výlet. Pro nás je zajímavé, že už tehdy byl LD v okolí znám jako filatelista, jak se o tom pisatel zmiňuje v úvodu.

V obálce bylo vloženo i původní upozornění cenzury, že mezinárodní výměna známek je bez povolení zakázána a v případě opakování bude dopis zabaven.

Während des Krieges ist der Versand von Briefmarken und der Briefmarkentausch (auch Zuadressierungstausch) zwischen dem In- und Auslande, falls keine Genehmigung vorhanden, verboten.
Im Wiederholungsfalle würde eine derartige Briefmarkensendung beschlagnahmt werden.
Die Prüfstelle.
Formbl. 24. 30.000, V. 42. - Cj.0337, 9334

Zřejmě si dobře uvědomoval, jaké má oproti jiným nuceně nasazeným štěstí, už přesun z Vídeňské Nové Vsi, kde se dlouho pracovalo pod širým nebem, protože továrna byla teprve rozestavěna (a pak vybombardována), byl pro něj výrazným zlepšením. Na novém slovenském působišti se mu zjevně líbilo všechno (nebo to alespoň zčásti dovedně předstíral – ale podobně mluvili i další čeští pamětníci), a tak se tím chtěl pochlubit. V zápalu nadšení si popletl některá čísla, konkrétně údaj o měsíčním platu 2.500 říšských marek je zjevně nesprávný – jde o přepočítání na protektorátní korunu (1:10), i tak ale šlo o nadprůměrných 250 RM (plus příplatky).⁹⁾ Popis krás okolní slovenské krajiny jistě odpovídal skutečnosti a pravdivá je i poznámka, že na rozdíl od protektorátu nebyl na Slovensku zaveden přídelový systém.

Přes tyto nadstandardně dobré podmínky některých nuceně nasazených Češi a Francouzi z dubnické zbrojovky v roce 1944 uprchli a přes velké riziko s tím spojené se připojili ke Slovenskému národnímu povstání. Zda k nim patřil i Karel Zimla se mi zjistit nepodařilo. Válku ale přežil a klavíru zůstal věrný, nalezl jsem totiž jeho jméno jako člena tanečního orchestru v České Skalici a později jako kapelníka tanečního souboru Karla Zimly, který účinkoval ve zdejším hotelu Zlatá hvězda.

A to je vlastně vše, co jsem chtěl uvést k tomu dávnému, skoro osmdesát let starému dopisu, který nám z jiného – a nezvyklého – pohledu ukazuje střípek osudu jednoho z účastníků té nepochybně tragické doby. ■